

Економічні науки

УДК 336

Ільященко Богдан Вадимович

студент економічного факультету

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Ильященко Богдан Вадимович

студент экономического факультета

Киевского национального университета имени Тараса Шевченко

Iliashchenko Bohdan Vadimovich

Student of the Faculty of Economics

Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник:

Солодка Ольга Олегівна

доктор економічних наук, доцент

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА КОРПОРАЦІЇ

ФИНАНСОВАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ КОРПОРАЦИИ

FINANCIAL SECURITY OF THE CORPORATION

Анотація. Досліджено теоретичні аспекти фінансової безпеки корпорацій. Уточнено сутність поняття «фінансова безпека корпорацій» на основі невизначених раніше частин проблеми. Розкрито особливості забезпечення фінансової безпеки в умовах нестабільності зовнішнього середовища та методи її оцінювання.

Ключові слова: фінансова безпека, нестабільність зовнішнього середовища, загрози фінансовій безпеці, оцінка фінансової безпеки.

Аннотация. Исследованы теоретические аспекты финансовой безопасности корпораций. Уточнена сущность понятия "финансовая

безопасность корпораций" на основе неопределенных ранее частей проблемы. Раскрыты особенности обеспечения финансовой безопасности в условиях нестабильности внешней среды и методы ее оценки.

Ключевые слова: *финансовая безопасность, нестабильность внешней среды, угроза финансовой безопасности, оценка финансовой безопасности.*

Summary. *Theoretical aspects of financial security of corporations are studied. The essence of the concept of «financial security of corporations» is clarified on the basis of previously undefined parts of the problem. Features of ensuring financial security in conditions of instability of the external environment and methods of its assessment are revealed.*

Key words: *financial security, instability of the external environment, financial security threats, assessment of financial security.*

Постановка проблеми. Сучасні корпорації вимушені функціонувати в умовах постійного впливу загроз як внутрішнього, так і зовнішнього походження. Це пояснюється політичною, економічною, соціальною нестабільністю в країні і змушує підприємства вживати певних заходів з протидії, мінімізації або адаптації до таких загроз. Фінансова безпека характеризує стан суб'єкта господарювання, що характеризується стійкістю до зовнішніх та внутрішніх загроз, саме тому на сьогодні завдання її забезпечення постає особливо гостро.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню фінансової безпеки присвячено чимало наукових робіт українських та закордонних авторів, серед яких Ареф'єва О. В., Біляк Ю. В., Богатир Д. С., Винник Т. М., Горячева К.С., Єпіфанов А. О., Єрмошенко М. М., Козак Л. С., Константюк Н. І., Лиса О.В., Некрасенко Л. А., Пластун О. Л., Романенко В. Ю., Слободянюк Н. О., Тарасенко І. О., Тимошик Н. С., Химич І. Г., Шокер

Р. І, Юрик Н.Є., та ін. Дослідники визначають фінансову безпеку як бажаний стан підприємства, що характеризується безумовною стійкістю та стабільністю. Проте такий підхід до розкриття поняття фінансової безпеки є дещо утопічним, адже він можливий лише у випадку відносної стабільності середовища, сприятливих умовах функціонування, за належної державної підтримки тощо.

Українські реалії на сьогодні не можуть гарантувати такої стабільності, тому при визначенні поняття «фінансова безпека корпорації» слід, поза іншим, робити наголос на гнучкості і можливості пристосування до кризових умов, які через обмеженість ресурсів, можливостей та засобів впливу на глобальні явища, є чи не найважливішими способами виживання корпорацій.

Метою статті є поглиблення теоретичних підходів щодо забезпечення фінансової безпеки корпорацій. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

- уточнити визначення поняття «фінансова безпека корпорацій» та її ключові аспекти на основі невизначених раніше частин проблеми;
- розкрити особливості забезпечення фінансової безпеки в умовах нестабільності зовнішнього середовища;
- узагальнити підходи до оцінювання фінансової безпеки.

Об'єктом дослідження є фінансова безпека корпорацій.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних рекомендацій щодо забезпечення фінансової безпеки корпорацій.

Методологія дослідження. Теоретичною базою дослідження аспектів фінансової безпеки корпорацій є наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених. У процесі дослідження використано такі загальнонаукові методи: метод критичного аналізу літературних джерел – для уточнення визначення поняття «фінансова безпека корпорацій» та її ключових аспектів; системно-структурний аналіз, метод аналізу, синтезу й формалізації, наукової

абстракції та конкретизації – для розкриття особливостей забезпечення фінансової безпеки в умовах нестабільності зовнішнього середовища та узагальнення підходів до оцінювання фінансової безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Концепція фінансової безпеки не є новою у сучасній вітчизняній та зарубіжній науці та практиці, однак в умовах нестабільності, посилення політичного, економічного та соціального тиску, появи нових викликів з боку внутрішнього та зовнішнього оточення залишається вкрай актуальною. Фінансова безпека підприємства – це основа ефективної діяльності будь-якого підприємства в сучасних бізнес-умовах, з врахуванням впливу як внутрішніх, так і зовнішніх факторів, що мають місце в світі бізнесу в цілому [12, с. 154]. Для поглиблення розуміння сутності досліджуваного поняття доцільним є розгляд декількох поглядів науковців на трактування його змісту.

Щодо місця фінансової безпеки у системі управління підприємством, можна відзначити, що багато авторів сходяться у думці, що фінансова безпека підприємства є складовою частиною його економічної безпеки [10; 6; 8; 4]. Романенко В.Ю., Богатир Д.С. і І.О. Тарасенко зазначають, що фінансова безпека підприємства є складовою його економічної безпеки, що обумовлює необхідність дослідження її сутності, місця у складі економічної безпеки та взаємозв’язків з іншими складовими системи управління підприємством [10, с. 199]. Проте такі видатний спеціаліст з фінансової безпеки, як Ареф’єва О.В., зазначає, що в окремих визначеннях поняття «фінансова безпека» надто наближається до трактування економічної безпеки підприємства, що є хибним кроком. На наш погляд, об’єктом управління фінансової безпеки підприємства мають бути насамперед фінансові ресурси, а ключовими завданнями – забезпечення їх захисту, через нейтралізацію та недопущення розвитку викликів, загроз та ризиків, для досягнення фінансових інтересів підприємства [1, с. 190]. Таким чином можна підсумувати, що фінансова безпека підприємства, хоча і є складовою

його економічної безпеки, однак не може ототожнюватися з нею, і тому виступає самостійним поняттям, що має власний об'єкт (фінансові ресурси) та завдання (забезпечення захисту фінансових ресурсів).

До визначення сутності категорії «фінансова безпека» автори також мають різний підхід. Деякі з них визначають її як механізм, за допомогою якого досягається стабільний розвиток господарського суб'єкту та забезпечується ефективність його діяльності шляхом використання різних фінансових важелів, методів тощо [9]. Однак таке визначення фінансової безпеки майже збігається з визначенням фінансового механізму, який також є самостійним поняттям, тому є недостатньо коректним. Окремі дослідники роблять наголос на ідентифікації та запобіганню кризових явищ, загроз та ризиків, наприклад: фінансову безпеку підприємства може бути охарактеризовано як такий стан фінансів підприємства, який дозволяє протистояти ідентифікованим і потенційним загрозам шляхом ефективного управління формуванням і використанням капіталу, а також ризиками в процесі своєї діяльності [7, с. 60]. Проте такий підхід наближується до визначення терміну «антикризове управління», а виходячи з того, що антикризове управління, як і фінансовий механізм, фінансова стратегія, ризик-менеджмент, а також власне фінансова безпека є самостійними поняттями, їх варто диференціювати більш чітко, враховуючи властиві кожному конкретному поняттю ознаки, завдання, функції, об'єкт, суб'єкт тощо.

Більшість авторів визначають фінансову безпеку підприємства як певний фінансовий стан захищеності його інтересів. Це найбільш влучний підхід, адже сам термін «безпека» є станом об'єкта, який в свою чергу можна досягти шляхом механізмів, управління, стратегії тощо. Прихильники такого підходу наводять різні за змістом на ємністю визначення. Слободянюк Н. О. та Шокер Р. І. зазначають, що фінансова безпека підприємства – це стан стабільності та захищеності фінансових

ресурсів підприємства, його економічних інтересів, спроможність суб'єкта підприємницької діяльності до функціонування й реалізації соціально-економічних задач; здатність ідентифікувати, уникати та управляти ризиками підприємницької діяльності, формуючи ефективну фінансову стратегію підприємства; ефективне управління ресурсами підприємства задля забезпечення його стабільної діяльності та створення стійкого економічного підґрунтя на довгострокову перспективу відповідно до місії [11, с. 209]. Біляк Ю. В. доходить висновку, що фінансова безпека корпоративного підприємства — це такий стан господарюючого суб'єкта, при якому він при найбільш ефективному використанні корпоративних ресурсів домагається запобігання, ослаблення або захисту від існуючих небезпек і загроз або інших непередбачених обставин і забезпечує досягнення цілей бізнесу в умовах конкуренції і господарського ризику [2, с. 21].

Найбільш ємним підходом до визначення фінансової безпеки є підхід науковця Єрмошенко М. М., який наводить наступне трактування: фінансовою безпекою підприємства є такий його фінансовий стан, який характеризується, по-перше, збалансованістю і якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, котрі використовуються підприємством, по-друге, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, по-третє, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію його фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів, по-четверте, забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи [5, с. 147]. Дослідник пропонує комплексне визначення, яке містить чотири найважливіші у функціонуванні будь-якого суб'єкта аспекти: збалансованість і якість інструментів, товарів та послуг, стійкість до загроз, реалізацію фінансових інтересів та місії і розвиток, а отже це визначення доцільно використовувати як основне у подальшому дослідженні. Однак, як було зазначено вище, існуючим визначенням не

достає прив'язки до сьогоденних реалій економіки, які характеризуються численними кризовими явищами різного походження. Тому до визначення Єрмошенка М.М. доцільно додати п'ятий аспект: здатність суб'єкта господарювання до гнучкості та адаптації у кризових умовах функціонування, тобто, коли неможливо протистояти кризовій ситуації, необхідно шукати шляхи до пристосування до її впливу.

Наступним завданням дослідження є розкриття особливостей забезпечення фінансової безпеки в умовах нестабільності зовнішнього середовища. З цього приводу необхідно визначити, які саме загрози існують у забезпеченні фінансової безпеки в умовах нестабільності та запропонувати шляхи їх подолання.

Біляк Ю. В. пропонує поділяти загрози фінансовій безпеці корпоративного підприємства за джерелом походження на три групи:

1. Невиграшна економічна політика держави щодо підприємства: адміністративні гоніння на ринок, порушення законодавства з боку державних органів, втручання таких органів до різних сфер діяльності підприємства і т.п.

2. Дії інших суб'єктів господарювання: порушення прав конкурентів (систематичне приховане використання найменувань конкурента, несанкціоноване відтворення продукції конкурента, розкриття секретів торгівлі і виробництва конкурента, промислове шпигунство); підрив репутації конкурента (поширення неправдивих відомостей, що дискредитують підприємство, продукцію, торгову діяльність конкурента; шахрайська і облудна реклама); дезорганізація виробництва конкурентів шляхом зманювання і підкупу їхніх робочих і службовців для заволодіння секретами торгівлі і виробництва; інші недобросовісні дії (дискримінація конкурентів, бойкот, демпінг).

3. Кризові явища в світовій економіці: у разі виходу підприємств на міжнародний ринок вони підпадають під вплив зовнішніх факторів. Таким

чином, для забезпечення безпеки підприємству необхідно розглядати загрозу як з боку держави та організацій конкурентів на вітчизняному ринку, так і з боку інших держав при виході на міжнародний ринок. Також необхідно оцінювати рівень фінансової безпеки країни та міжнародної фінансової безпеки, тому що вони безпосередньо можуть вплинути на рівень фінансової безпеки підприємства [2, с. 26].

Лиса О.В. поділяє загрози фінансовій безпеці на дві групи – зовнішні та внутрішні.

Таблиця 1

Загрози фінансовій безпеці підприємства

Зовнішні	Внутрішні
<p>несприятлива політична ситуація в країні (нестабільність влади, урядові кризи, акти громадської непокори, військові дії на сході, складна криміногенна ситуація, високий рівень корупції та бюрократизму тощо);</p> <p>несприятлива макроекономічна ситуація в країні (кризові явища в економіці, високий рівень інфляції, нестабільність валютного курсу, поганий прогноз економічної та фінансової ситуації в країні на майбутнє тощо);</p> <p>несприятливі природні умови, природні катаклізми;</p> <p>недобросовісна конкуренція на ринку через високий рівень монополізації окремих сфер або наявність ознак олігархічної змови;</p> <p>нестабільність законодавчої та нормативно-правової бази;</p> <p>нестабільність податкової, валютної, кредитної та страхової політики;</p> <p>ускладнений доступ до кредитних ресурсів через їх високу вартість;</p> <p>брак інвестиційних ресурсів у регіоні, незадовільний рівень інвестиційної активності;</p> <p>непрогнозована політика НБУ у сфері регулювання кредитного та валютного ринків;</p> <p>інші зовнішні загрози</p>	<p>неефективна організація процесу діяльності; неефективне управління капіталом підприємства;</p> <p>невиправдано високий рівень кредиторської заборгованості підприємства;</p> <p>використання морально й фізично застарілого обладнання, в результаті чого підвищується ризик аварійних ситуацій, знижується якість продукції та продуктивність праці;</p> <p>перебої в роботі підприємства та його окремих підрозділів;</p> <p>некваліфіковане управління, помилки менеджерів;</p> <p>відсутність стратегічного планування;</p> <p>слабка організація маркетингового дослідження ринку;</p> <p>недосконала цінова політика, що призводить до фінансових втрат;</p> <p>недосконала логістика поставок;</p> <p>проблеми зі збутом продукції підприємства внаслідок недиверсифікованості ринків збуту;</p> <p>низький рівень фінансової дисципліни та, відповідно, рівень ділової репутації підприємства;</p> <p>несанкціонований доступ конкурентів до інформації, що становить комерційну таємницю підприємства; – інші внутрішні загрози</p>

Джерело: складено за даними [7, с. 63]

Цей підхід є більш ємним та точним, адже містить конкретні загрози, що є основними в діяльності підприємства. Стосовно зовнішніх загроз, які не можливо подолати на рівні окремого підприємства (наприклад, подолати політичну нестабільність, вплинути на прийняття законів, зупинити війну тощо), доцільно порекомендувати підвищувати адаптивність та гнучкість підприємства у кризових умовах. Для цього необхідним є:

- щодо макроекономічної ситуації: всеохоплюючий аналіз інформації з різних джерел, об'єктивні прогнози політичної, економічної, соціальної ситуації в країні та розробка програми фінансових заходів з запобігання негативних наслідків чинних та потенційних криз;
- щодо ситуації на конкретному суб'єкті підприємництва: аналіз адаптаційного фінансового потенціалу та подальша розробка адаптаційних фінансових заходів.

Відповідно до визначених внутрішніх загроз можна запропонувати наступні рекомендації з підвищення фінансової безпеки підприємства:

- підвищення кваліфікації працівників, зокрема управлінського персоналу, залучення висококваліфікованих співробітників;
- регулярне проведення всеохоплюючого фінансового аналізу діяльності, оцінка фінансової стійкості, платоспроможності, ділової активності, прибутковості тощо;
- оцінка загроз і фінансових ризиків у діяльності;
- підвищення ефективності стратегічного управління фінансовою діяльністю;
- використання новітніх методик та практик управління фінансами;
- мотивація та підвищення соціальної свідомості працівників, підвищення якості умов праці;
- модернізація обладнання, цифровізація підприємства, впровадження інноваційних технологій у виробництво;

– удосконалення маркетингової політики тощо.

Останнім завданням дослідження є узагальнення підходів до оцінювання фінансової безпеки. Горячева К. С. зазначає наступні підходи до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства:

1) індикаторний (порівняння фактичних значень показників фінансової безпеки з пороговими значеннями індикаторів її рівня);

2) ресурсно-функціональний:

а) оцінка стану фінансової безпеки на основі оцінки рівня використання фінансових ресурсів за спеціальними критеріями – власні фінансові ресурси і позикові фінансові ресурси;

б) оцінка рівня виконання функцій – забезпечення високої фінансової ефективності діяльності підприємства, його фінансової стабільності і незалежності;

3) на основі використання критерію «мінімум сукупного збитку, який завдається безпеці» Цей критерій дуже важко розрахувати через відсутність необхідних для цього бухгалтерських і статистичних даних;

4) виходячи з достатності оборотних коштів (власних і позикових) для здійснення виробничо-збутової діяльності [3].

Максимальної ефективності проведеної оцінки фінансової безпеки суб'єкта господарювання можливо досягти шляхом використання декількох методів. Однак враховуючи, що така оцінка може тривати значний період часу та потребувати значних витрат ресурсів, доцільно обирати найбільш показові методи оцінки, результативність яких підтверджена практикою конкретного підприємства. Під час оцінки слід використовувати лише вагомі фінансові показники, визначені шляхом обчислення їх значимості для суб'єкта, а також враховувати середні показники конкурентів галузі для визначення своєї позиції в конкурентному середовищі.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У статті було проведено дослідження теоретичних аспектів фінансової безпеки

корпорацій. Уточнено визначення поняття «фінансова безпека корпорацій» та її ключові аспекти на основі невизначених раніше частин проблеми, а саме – застосування адаптації до кризових умов функціонування та підвищення гнучкості суб'єктів підприємництва. Розкрито особливості забезпечення фінансової безпеки в умовах нестабільності зовнішнього середовища шляхом визначення переліку основних загроз фінансовій безпеці, що поділяються на внутрішні та зовнішні.

Запропоновано шляхи протидії таким загрозам. Узагальнено підходи до оцінювання фінансової безпеки, в результаті чого з'ясовано, що використання численної кількості методів на одному підприємстві не завжди є результативним, адже потребує багато часу та ресурсів, а отже необхідно застосовувати найбільш адекватні та показові для конкретного підприємства методи.

Напрямами подальших досліджень мають бути аналіз зарубіжного досвіду з забезпечення фінансової безпеки корпорацій та розкриття конкретних методів оцінки рівня фінансової безпеки, що може містити методичні рекомендації з обчислення інтегральних показників та окремих фінансових коефіцієнтів.

Література

1. Ареф'єва О. В. Фінансова безпека підприємства: методичні особливості забезпечення. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2015. Вип. 25.3. С. 187-192.
2. Біляк Ю. В. Основні загрози фінансовій безпеці корпоративних підприємств. *Агросвіт*. 2017. № 12. С. 20-30
3. Горячева К. С. Оцінка рівня фінансової безпеки підприємства. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. Суми: УАБС НБУ. 2004. Т. 10. С. 288-295.

4. Єпіфанов А. О. Фінансова безпека підприємств і банківських установ [Текст] : монографія. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. 295 с.
5. Єрмошенко М. М., Горячева К. С. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство : монографія. Київ : Національна академія управління, 2010. 232 с.
6. Козак Л. С., Багровецька І. В. Концептуальні та методичні засади формування механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства. *Економіка і управління*. 2008. №13. С. 97-101.
7. Лиса О. В. Фінансова безпека суб'єктів господарювання в сучасних умовах. *Економічний аналіз*. 2016. Том 26. № 1. С. 58-64.
8. Некрасенко Л. А., Рибалка Ю. М. Складові управління фінансовою безпекою підприємств С. 162-167. URL: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/3.2/162.pdf> (дата звернення 03.06.2022).
9. Пластун О. Л. Фінансова безпека господарських суб'єктів як ефективний засіб попередження банкрутства. *Вісник Української академії банківської справи*. 2006. № 2 (21). С. 57-60.
10. Романенко В.Ю., Богатир Д.С., Тарасенко І.О. Фінансова безпека підприємства як складова економічної безпеки: аспекти управління *Інноватика в освіті, науці та бізнесі: виклики та можливості* : зб. тез доп. ІІ Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, 18 листоп. 2021 р. Т. 2. Київ : КНУТД, 2021. С. 198-202.
11. Слободянюк Н. О., Шокер Р. І. Моделювання механізму фінансової безпеки підприємства. *БІЗНЕСІНФОРМ*. 2019. № 10. С. 206-212.
12. Химич І. Г., Винник Т. М., Константюк Н. І., Тимошик Н. С., Юрик Н. Є. Фінансова безпека підприємства як антикризовий метод управління. *Modern Economics*. 2021. №25. С. 153-159.

References

1. Arefieva O.V. Financial security of the enterprise: methodological features of support. *Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine*. 2015. Vyp. 25.3. P. 187-192.
2. Bilyak Y.V. The main threats to the financial security of corporate enterprises. *Agrosvit*. 2017. № 12. P. 20-30.
3. Goryacheva K.S. Assessment of the level of financial security of the enterprise. *Problems and prospects of development of the banking system of Ukraine*. Sumy: UABS NBU. 2004. T. 10. S. 288-295.
4. Epifanov A.A. Financial security of enterprises and banking institutions [Text]: monograph. Sumy: UABS NBU, 2009. 295 p.
5. Yermoshenko M.M., Goryacheva K.S. Financial component of economic security: state and enterprise: monograph. Kyiv: National Academy of Management, 2010. 232 p.
6. Kozak L.S., Bagrovetskaya I.V. Conceptual and methodological principles of forming a mechanism for ensuring the financial security of the enterprise. *Economics and management*. 2008. №13. P. 97-101.
7. Lysa O.V. Financial security of business entities in modern conditions. *Economic analysis*. 2016. Volume 26. № 1. P. 58–64.
8. Nekrasenko L.A., Rybalka Y.M. Components of financial security management of enterprises P. 162-167. URL: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/3.2/162.pdf> (accessed 03.06.2022).
9. Plastun O.L. Financial security of economic entities as an effective means of preventing bankruptcy. *Bulletin of the Ukrainian Academy of Banking*. 2006. № 2 (21). P. 57-60.
10. Romanenko V.Y., Bogatyr D.S., Tarasenko I.O. Financial security of the enterprise as a component of economic security: aspects of management Innovation in education, science and business: challenges and

opportunities: Coll. thesis add. II All-Ukrainian Conference of Higher Education Applicants and Young Scientists, November 18. 2021. Vol. 2. Kyiv: KNUTD, 2021. S. 198-202.

11. Slobodyanyuk N.O., Shoker R.I. Modeling of the mechanism of financial security of the enterprise. BUSINESSINFORM. 2019. № 10. P. 206-212.

12. Khimich I.G., Vynnyk T.M., Konstantyuk N.I., Timoshik N.S., Yuryk N.E. Financial security of the enterprise as an anti-crisis management method. 2021. №25. P. 153-159.